

שיח ושיג בפרשה

"ולא-יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו..." (בראשית מה, א).
איסור הלבנת פנים

לא היה יכול לסבול שיהיו מצרים נצבים עליו ושומעין שאחיו מתביישין בהודעו להם".
יתר על כן מובא במדרש: אמר רב שמואל בר נחמן, לסכנה גדולה ירד יוסף, שאם הרגוהו אחיו, אין בריה בעולם מכירו. ולמה אמר "הוציאו כל-איש מעלי"? אלא כך אמר יוסף בלבו: מוטב שאהרג ולא אבייש את אחי בפני המצרים. (רש"י).

יוסף ידע כי עומד הוא להוכיח את אחיו תוכחה נוקבת כמבואר בגמרא. לפיכך לא יכל לסבול נוכחות זרים, כדי שלא לבייש את אחיו בפניהם. וכפי שדרשו בפסוק "הוכח תוכיח את-עמיתך" (ויקרא יט, יז) - "לא תלבין את פניו ברבים" (רש"י). ובגמרא אמרו: "יכול יוכיחנו אפילו כשמשנתנים פניו מפני הבושה" תלמוד לומר "ולא תשא עליו חטא".
זו הסיבה שהביאה את יוסף לסכן עצמו, בהוציאו כל איש מעליו, כמו שאמרו חז"ל: "לסכנה גדולה ירד יוסף, שאם הרגוהו אחיו, אין בריה בעולם מכירו..." שהרי כך למדו חז"ל מתמר: "נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים".

עד כמה חמורה היא הלבנת פנים, עד ש"נוח ליפול לכבשן האש ולא להלבין",

מסופר על הגאון ר' יהושע לייב דיסקין זצ"ל כי היה אומר שיעור קבוע לתלמידיו, ושמשו הנאמן דאג תמיד להביא לו באמצע השיעור כוס תה כדי שיתחזק מחמת רוב חולשתו. ומכיון שסבל מירידת סוכר כרונית, היה נוהג למהול בתה כמה כפיות גדושות סוכר, כדי לשמור על רמה מתאימה. והנה באחד הימים שמעו התלמידים שהרבנית נרעשת וסוערת עד מאה נכנסו אליה ושאלוהו לפשר הסערה, והיא סיפרה שנוכחה לדעת שליד קומקום התה נמצאת קופסת מלח במקום קופסת הסוכר, ולכן סביר להניח שהשמש טעה והכניס לתה מלח במקום סוכר, והלא הדבר מסוכן ממש לרב, כי עירה לתוכו כפיות גדושות מלח, בשעה שהוא זקוק דוקא להרבה סוכר.
אמרו לה התלמידים, כי לא הבחינו בשום שינוי בפניו של הרב בשעה ששתה את התה, וככל הנראה אין כאן אלא טעות בידה, וכנראה שהתה היה ממותק בסוכר. אכן לאחר בירור עלה כי התה היה באמת מלוח מאד, כפי שהרבנית חששה, וכולם התפלאו איד זה שלא הבחינו בשום שינוי בפניו של הרב.
נכנסו התלמידים אליהם ושאלם אותם, הכיצד עשה זאת, והלא זה פיקוח נפש ממש בשבילו, שישתה תה מלוח, ענה להם ואמר: הלא גמרא מפורשת היא "נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים", וברור מכאן שאסור היה לי להלבין את פני השמש ברבים אחרי שטעה ושם מלח במקום סוכר. ("אוצרות התורה").

ישראל לסגולתו

סגלה לפרנסה ברווח

קרא הפסוקים:

שמלתך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה זה ארבעים שנה. (דברים ח, ד)
כי ה' אלהיך ברכך בכל מעשה ידך, ידע לכתך את-המדבר הגדל הזה זה ארבעים שנה ה' אלהיך עמך לא חסרת דבר. (דברים ב, ז)

ועוד יתחזק באמונה זו מהמובא בנביא (מלכים ב' פרק ז') שנבא אלישע בעת הרעב הגדול בשומרון, ואמר בשם ה' שלמחר יהא שפע עצום, ולעג לו אותו "שליש", היתכן גם אם יהיה ארבות בשמים לא יתכן שפע וברכה כ"כ מרבה, ואז אמר לו הנביא אלישע שפניו שקטן אמונה הוא - יראה בעיניו ולא לאכל.
וילאמר פסוקים אלו בכונה ובאמונה שהקב"ה בידו הגדולה להמציא פרנסה יש מאין. וכך יאמר:
"וילאמר אלישע שמעו דבר-ה' כה אמר ה' בעת מחר סאה-סלת בשקל וסאתים שערים בשקל בשער ש'מרון. ויען השליש אשר-למלך נשען על-ידו את-איש האלהים ויאמר הנה ה' עשה ארבות בשמים היתה הדבר הזה וילאמר הנכה ראה בעיניך ומשם לא תאכל. וילכו אחריהם עד הירדן והנה כל הדרך מלאה בגדים וכלים אשר השליכו ארם בחפזם וישבו המלאכים ויגדו למלך. ויצא העם ויביאו את מחנה ארם ויהי סאה סלת בשקל וסאתים שערים בשקל בדבר ה'. והמלך הפקיד את השליש אשר נשען על ידו על השער וירמסוהו העם בשער וימת כאשר דבר אשר דבר בדבר המלך אליו. ויהי בדבר איש האלהים אל המלך לאמר סאתים שערים בשקל וסאה סלת בשקל היתה בעת מחר בשער ש'מרון. ויען השליש את איש האלהים ויאמר והנה ה' עשה ארבות בשמים היתה הדבר הזה וילאמר הנך ראה בעיניך ומשם לא תאכל. ויהי לו כן וירמסו אותו העם בשער וימת".

וישריש אמונת ה' בלבו שכל הנקצב והנזנז הוא יקום, והחריצות שקר ורק הגזרה אמת, המרבה וטורח לא יכניס יותר מהנקצב, והבוטח בה' וממעט בעסק לא יחסיר.
הרב ישראל לוגאסי

אמת

יא. עשיר מכחש - אין הדעת סובלו והוא נבזה בעיני עצמו. ספר המידות

נקודה למחשבה

לכבד אורחים פשוטים

מסופר על רבי חיים מבריסק זכר צדיק לברכה, שהגיע לביתו אורח, וסבור היה הרב שאותו אורח הוא תלמיד חכם, ולכן קיבל את פניו בספר פנים יפות, ועשה לו מטעמים, ואף הציע לו מטה במו ידיו כפי הראוי לחכם כמותו. בבקר נעלם האיש, ועד מהרה התברר כי יחד עמו נעלמו מן הבית חפצי ערך רבים. והתברר שאותו אורח היה נוכל שהעמיד פני תלמיד חכם. משראו כך בני הבית, התלוננו באוזני הרב: כיצד הכנסת הביתה אדם בלתי הגון שכמותו היתכן לארח כל אדם מבלי לדעת תחילה מי הוא? השיב רבי חיים לבני ביתו: כשרצה הקדוש ברוך הוא לזכות את אברהם אבינו במצוות הכנסת אורחים, שלח אליו מלאכים שנראו כערבים שמשתחוים לעפר רגליהם, ומדוע נשלחו המלאכים דווקא בצורת עובדי עבודה זרה מזהמת אלא רצה הקדוש ברוך הוא להראות בכך הלכה לדורות, שכאשר עומדת בפני יהודי מצוות הכנסת אורחים, אל לו לחקור ולדרוש יותר מדי מי הוא האורח, אלא צריך להכניס כל אדם בלא חקירות ודרישות. ולכן הלכתי בדרכו של אברהם, ולא חקרתי לברר מי הוא אותו האיש ומה טיבו!!!

משהו לנשמה

הבן יקיר לי אפרים

בעל-תפילה היה ר' יענקל וגם חסיד בכל נימי נפשו – חסיד טאלנא. תפלתו עשויה היתה להפשיר מקרירותו גם לב-אבן. הוא נחן בקול ערב ועמיק, ובעקר פגש שהרעיד את הלבבות. במיוחד מפליא היה בתפלתו אצל הצדיק רבי דוד'ל, אליו היה נוסע מדי שנה לימים הנוראים. שם, בדבקות עצומה ובלב לוחט, היתה משתפכת תפלתו וגורמת נחת-רוח עלאית לרבו. צעיר לימים היה ר' יענקל כאשר חלה בדלקת-ראות קשה. המחלה התישה את כוחותיו, אך פשקורו הימים הנוראים נסה בכל זאת להכין את עצמו לקראת תפלתו אצל הרבי. יושב היה ומסלסל בקול שבור "הבן יקיר לי אפרים". אך באותה שנה כבר לא הגיע אל הרבי. ימים מספר לפני ראש-השנה נפטר והניח בן קטן, משה'לה שמו. הכל כנהוג "בעל קול הכנור". כילד פעוט היה יושב ומאזין למנגינותיו של אביו וקולט אותן בדיוקנות מפליאה. שובב לא קטן היה הילד. מלא מרץ ורוח-נעורים. המבגרים לא פסקו מלישר את היתום הקטן בדברי תוכחה, אך הדבר לא מנע ממנו לעשות מדי פעם מעשי קונדס שונים ומשונים. מאמצו העקרי היה חזן העינה. למרות משובותיו ותעלוליו, לא היה החזן כלל לותר על קולו המפלא של הילד הצעיר, וצפרו למקהלתו. בפרוס הימים הנוראים, כשנסעו החזן ומקהלתו לטאלנא, נסע עמם גם משה'לה. תפקיד הסולן יעד לו, כדבר המובן מאלי. בעמדם לפני הרבי, נרגשים ויראים, סמן החזן למשה'לה לפצח בנגון החדש שהלחן במיוחד לימים הנוראים – "בבקרת רועה עדרו". משה'לה פסע בטוחות, נעמד ופתח ב... "הבן יקיר לי אפרים". החזן נדהם. נסה 'להזכיר' לילד כי הקטע הוא "בבקרת" אך משה'לה לכסן אליו מבט מתמם, עצם את עיניו והמשיך בשירת "הבן יקיר", אותו נגון שהלחין אביו בימיו האחרונים. החזן רתח מזעם, אך באשר סים משה'לה לשר, פנה אליו הרבי ובקשו לחזור על הנגון. עצם הרבי את עיניו והאזין בדבקות עצומה לשירת הילד. כשסיים, בקשו לחזור על הנגון בשלישית. עיניו של הרבי היו רטבות מדמעות. הוא הביט במשה'לה במבט חודר ואמר: "יהי רצון שבזכות נגינתך השמימית, יצאו מפיך אך ורק נגוני קדש ושלא תלכד בפת-יוקשים". חלפו הימים. ברחוב היהודי השתוללה מלחמת תרבות – אנשי ההשקלה מזה ויראי-ה' מזה. המשפילים שמו עינם בנער הפקח ובעל הקול המפלא. הם פרשו לפניו את הטוב הגדול הצפוי לו אם יצא מן העירה היהודית אל העולם הגדול. יום בהיר אחד ארז משה'לה את חפציו והודיע לאמו על החלטתו. האם השבורה והנדהמת פרצה בבכי מר, אך הנער היה איתן בהחלטתו. "אל תביש את אבא עליו-השלום", הדהדה זעקת האם אחרי הבן המתרחק. הנער הגיע אל העיר הגדולה. בתוך זמן קצר ביותר התפרסם שמו בקרב חוגי המוסיקה בעיר, והנער הזר היה ליכוכבי. מפל קצות העיר נהרו אנשים רבים כדי לחזות בנער, בעל קול הכנור, שהופעתו הרעישה את העיר. אך מאחורי הפאר, נשאר משה'לה יהודי מיסר. מצפוניו לא נתן לו מנוח. בלילות היה מופיע בחלומותיו האב הדואב, ומפיל את תחנוניו לפניו שישוב מדרכו הנלוזה. היה זה ערב אחד. אולם האופרה היה מלא וגדוש מעריצים משלהבים. התזמרת פצחה בנעימה, והכל צפו לזמר שיעלה על הבימה ויצטרף אליה בשירתו. משה'לה עמד על הבימה שחוח קמעה. ראשו היה משפל ועיניו הביטו נכון. גם בקבוק המשקה החרף שנטל באותו יום כדי לסלק את יסורי מצפוניו לא הועיל. מחשבותיו נשאוהו הרחק. אל ימי למונדיו ביחדר'. אל החזרות אצל חזן העינה. והנה הוא רואה את עצמו אצל הרבי הקדוש. החזן מזמינו לגשת ולשיר 'בבקרת', אך הוא חומד לצון ושר דנקא 'הבן יקיר'. והרבי מבקשו לשר בשנית ובשלישית את הנגון... בעודו שקוע בשרעפיו סמן לו המנצח לפצח בשירתו. הכל התבלבל במוחו. הוא שכח היכן הוא נמצא; נדמה היה לו שהוא עומד מול הרבי. מבלי משים פצח בשירה אדירה: "הבן יקיר לי אפרים". הקהל נדהם. התזמרת פסקה מנגינתה. לא חלפו רגעים ספורים וקריאות לעג נזעמות החלו להשמע. אך משה'לה לא ראה ולא שמע מאומה. קולו הסתלסל: "רחם ארחמנו נאום ה'". המנצח קרב אליו סמוק-פנים ונהם באזנו: "ברח מאך, אם תייד יקרים לך". בצעדים כושלים שרץ הבחור את רגליו מן הבימה והסתלק מבעד לדלת האחרית. כל עוד רוחו בו ברח מעיר החטאים. ימים ויללות הלך, ובעודו בורח, ברח גם מדרכ השקר והזיוף וממעשיו הרעים שבהם שקע במשך שנים רבות. היה זה בעת הסעודה השלישית בבית-מדרשו של הצדיק ר' דוד'ל. אל בית-המדרש נכנס צעיר, בגדיו קרועים ובלויים אך פניו זכות ושלמות. היה זה משה'לה בעל התשובה. (תורתך שעשועי)